Культура 09

10-31-2026

Тиждень #8

Лекція #2:

Джерела української культури
(початок – закінчення)

Завдання (з книжки *Українська Культура I*):

Прочитати:

Лекція #3:

Архітектура: вступ
ст. 141-145
(старий підручник ст. 135-139)

Виконати:

Написати відповіді на питання 1-5 *«Закріплення»* на ст. 143 в книжці *Українська Культура I*.
(старий підручник ст. 137)

АРХІТЕКТУРА: ВСТУП

Архітектура — це мистецтво будування.

Архітектор ставить собі завдання поставити будову, яка задовольнила б три основні вимоги:

- мала гарний, привабливий вигляд і форму,
- була придатною для вжитку, якому вона призначена,
- була такою міцною, щоб могла простояти багато років.

Українська архітектура розвивалася у близькому зв'язку з розвитком архітектури у світі. Усі головні стилі, які в останньому тисячолітті виринули в Європі, поширилися і в Україну.

Водночас українська архітектура виявляла впродовж історії велику оригінальність. У руках українських будівничих всі ті стилі зазнали творчу модифікацію під впливом місцевих традицій та уподобань. Не раз в історії українська архітектура підносилася таких вершин, що її впливи сягали до сусідніх країн (зокрема Росії, Польщі, Білорусі, Молдавії і Словаччини).

НАЙДАВНІШІ БУДІВЛІ В УКРАЇНІ

Будівництво в Україні сягає часів трипільської культури. Вже 6000 років тому появляються в Україні протоміста з кількатисячним населенням. Тому, що тоді будували майже виключно з дерева та глини, залишилися з тих часів тільки сліди фундаментів домів. Дуже великих будівель, як у давньому Єгипті чи Месопотамії, трипільці не ставили.

Цікавими пам'ятками давнини є високі могили-кургани, що їх скити (скіфи) та інші степові народи насипали поверх гробів своїх проводирів. Спорудження таких гігантських могил було неабияким будівничим подвигом. Під кожним насипом, глибоко в землі знаходиться велика підземна споруда, часто з кількома поховальними камерами. Треба було мати неабияких інженерних знань, щоб добре покерувати насипанням тисячі тонн ґрунту над підземною спорудою так, аби вона не завалилася. Будівельний матеріал часто включав каміння, що його перевозили на відстані кількох кілометрів.

Всередині кожної могили стояло склепіння / склеп, немов житло для померлих.

Загадкового походження є лінія земляних валів (т. зв. «змієві вали»), що тягнуться сотнями кілометрів на південній Київщині й Полтавщині. Вони мали служити оборонною лінією проти степових кочовиків.

БУДІВЛІ ДАВНІХ ГРЕЦЬКИХ КОЛОНІЙ НА УЗБЕРЕЖЖІ ЧОРНОГО МОРЯ

Найдавніші мурovані (кам'яні або цегляні) будівлі на Україні почали ставити кількасот літ до Христа грецькі колоністи. У давніх містах греків, посіяних по південному Криму та на північних берегах Чорного моря, архітектура досягла високого рівня розвитку. Щоправда, грецькі колоністи зберігали в основному традиції будівництва, винесені з Греції. Тому давні грецькі міста в Україні були подібними своєю забудовою до міст тодішньої Греції.

Головні будівлі були прикрашені колонами, які мали також функцію підтримувати структуру і покриття. Античні грецькі міста мали систему водопостачання і каналізації. Вулиці мали тверде покриття — щебінку. Від будівництва греків згодом перейняли чимало будівничі давніх українських міст (напр. поділ міста на «верхнє місто», де стояли громадські будівлі й святині, і «нижнє місто» — житлова частина),

Руїни Херсонесу

У 4 столітті по Христі починається тут будівництво одних з перших християнських церков у світі. Будувалися з тесаного каменю або з цегли і каменю. Підлоги були викладені мозаїкою, а стіни розписані фресками.

Найкращі пам'ятки ранньої архітектури в Україні відкопані в давньому місті Херсонес (біля Севастополя в Криму). Херсонес відзначався гарними будівлями в класичному грецькому стилі. Дотепер відкопано руїни оборонних мурів, міських домів, поганських святинь, амфітеатру та понад 30 християнських церков, збудованих між 4 і 10 століттями.

Велика частина будов Херсонесу була розібрана російськими археологічними експедиціями на початку 19 століття і передана до російських музеїв або розпродана по світі, чи навіть використана як будівельний матеріал для інших споруд.

Пояснення слів

класичний — classical
колона — column
могила, курган — mound, grave
мурований — made of stone or brick
прямокутник — rectangle
рівносторонній — even-sided
склепіння / склеп — vault
сполучення — combination
тесаний камінь — cut stone
фундамент, підвалини — foundation
щебінь — crushed stone

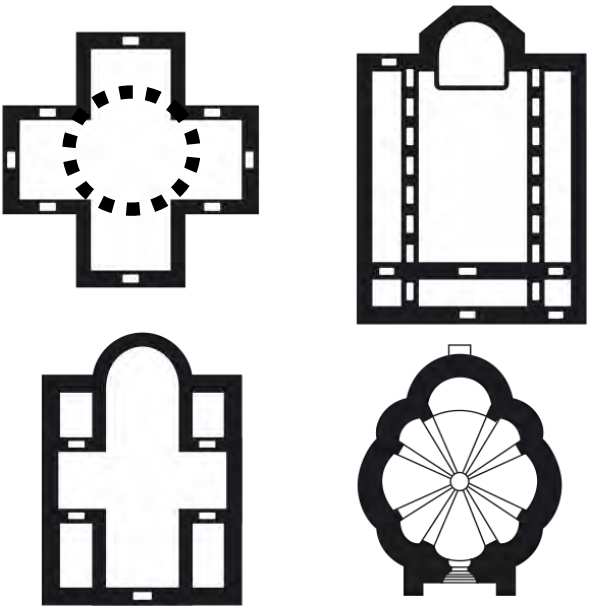
Закріплення 10

1. Що таке архітектура? 1
2. Які головні завдання повинен ставити собі архітектор у проєктуванні будівлі? 3
3. Які матеріали вживають сьогодні у будівництві? 2
4. Як ставилися українські будівничі до нових стилів, що постали в інших країнах Європи? 1
5. Написати одне речення про будівництво кожного з наступних народів, які в давнині заселяли територію України.
   а) Населення трипільської культури: 1
   б) Степові народи (скити та інші): 1
   в) Грецьке населення причорноморських колоній: 1

Вправа-ідентифікації: Прочитайте наступну довідку про форми будови церков у давній грецькій колонії Херсонес на Криму. Визначте форму кожної із намальованих нижче церков: «базиліка», «рівнораменний грецький хрест», «ротонда», «сполучення хрещатої будови з базилікою» . 4

Окреме місце в історії церковного будівництва України займають християнські церкви старовинного Херсонесу. Церкви були побудовані в таких формах:

1. *у формі базиліки* — видовженого прямокутника, розділеного повздовж рядами колон на три нави (інколи п'ять). Дах над середньою навою стоїть вище від дахів бічних нав. Так виглядали давні римські судові будинки, і за такою формою будувалися перші християнські церкви в Європі.
2. *у формі рівнораменного грецького хреста*. Над серединою будови височіє купола.
3. *у формі ротонди* — круглої будови.
4. *формою сполучення хрещатої будови з базилікою*. Це був специфічний тип, витворений місцевими будівниками.

Творче завдання: Намалюйте або сфотографуйте будівлю — хату, церкву, школу, будинок підприємства тощо, яка подобається вам. Відтак дайте відповіді на такі питання:

1. Яке призначення будівлі?
2. З яких матеріалів вона збудована?
3. Що у будівлі робить її гарною або цікавою виглядом?
4. Яким способом форма, в якій сконструйована будівля, відповідає її призначенню?

Античний Херсонес: амфітеатр

Олександропільський курган недалекоміста Дніпро.
Сьогодні майже на видно слідів могили.